

INHOUD

Salsa! feest	1
Colofon en praktische informatie	2
Onze nieuwe publicaties in de kijker	3
Op bezoek in een middeleeuws bordeel in Leuven	4
Leon Van Buyten 80 jaar	6
Uitgelicht: Foto in de kijker	8

Salsa! feest

Beste leden,

Bij het verschijnen van de laatste nieuwsbrief van dit jaar zijn er reeds verscheidene feestelijkheden de revue gepasseerd. Om te beginnen onze jaarlijkse boekenbeurs met de voorstelling van de twee laatste archiefchampagnes: de geslachten Van Redingen en Van den Steene maken de reeks compleet. Wegens werken aan de bibliotheek Tweebronnen, alsook de link met het geslacht Van Redingen, werd er dit jaar voor het Koninklijk Atheneum Redingenhof gekozen als locatie. Een talrijke opkomst heeft dit gebeuren de nodige grandeur gegeven: zowel de voordracht over de geslachten Van Redingen en Van den Steene door stadsarchivaris Marika Ceunen, als de boekenbeurs mocht op heel wat bijval rekenen. De aanwezigen konden niet enkel proeven van de nieuwe archiefchampagnes en snuisteren in boeken over en rond Leuven, maar konden ook op verkenning gaan in de Redingenbuurt tijdens een wandeling die de buurtwerking Groot Redingenhof organiseerde. Het Itinera Nova-project kon ook weer rekenen op enthousiaste vrijwilligers die aan de bezoekers toonden hoe zij bijdragen aan de ontsluiting van de Leuvense schepenbankregisters. Hoe we het succes van deze 'Salsa!-dag' volgend jaar kunnen evenaren is de vraag...

De periode tussen woensdag 13 en dinsdag 19 november stond in Leuven volledig in het teken van de herdenking van het honderdjarig bestaan van het algemeen mannenstemrecht. Die week ging ook gepaard met de lancering van ons nieuwe cahier, *De bloednacht van 18 april 1902*, waarin een woelige en dodelijke Leuvense episode die voorafging aan de invoering van het algemeen mannenstemrecht uitvoerig wordt belicht door voormalig stadsarchivaris Rudi Hoekx. Salsa!-bestuurslid Jaak Brepoels schreef een in- en uitleidend hoofdstuk voor dit cahier, en lichtte het nieuwe cahier ook toe bij de opening van de tentoonstelling 'Leve het algemeen stemrecht!' en tijdens een academische zitting in het stadhuis die op 19 november doorging. Verderop in deze nieuwsbrief kan u meer informatie terugvinden over dit cahier en de wijze waarop u het kan bestellen. Onze leden genieten uiteraard een mooie korting bij de aankoop!

Wij kijken ook uit naar de lancering van een andere publicatie: op 12 december zal Salsa! met veel trots zijn *Vensters op Leuven. Een geschiedenis* voorstellen in het Leuvense stadhuis. *Vensters op Leuven* biedt aan de hand van 56 korte bijdragen of 'vensters' een laagdrempelig maar historisch verantwoord overzicht van de Leuvense geschiedenis, van het ontstaan van de stad tot vandaag. Voor de samenstelling ervan kon de redactieraad van Salsa! rekenen op de medewerking van maar liefst 37 auteurs die thematisch en chronologisch te werk gingen. Het boek is dan ook een aanrader voor iedereen die zich met de stad verbonden voelt! Meer info over de boekvoorstelling zal u binnenkort per mail ontvangen.

Onze nieuwe publicaties en archiefchampagnes vormen misschien wel het cadeau waarnaar u op zoek bent voor de feestdagen! De archiefchampagnes zijn nog steeds verkrijgbaar in het stadsarchief, of kunnen besteld worden per mail naar info@lacaveauxbulles.com. De opbrengst van de verkoop van de flessen en publicaties gaat naar

Blijf via onze website www.salsa-archief.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuvense StadsArchief
SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijks nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuvense Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

onze vriendenkring en stelt ons in staat om ook de komende jaren de activiteiten van het stadsarchief te ondersteunen en innovatief onderzoek op basis van bronnen uit het stadsarchief te publiceren in onze cahiers.

Via onze website <https://salsa-archief.be/> blijft u op de hoogte van de meest recente informatie over Salsa!. Via de contactmodule kan u steeds met vragen of info bij ons terecht. Bij deze wens ik bestuurslid Fernand Bertrand nogmaals te danken voor zijn onverdroten inzet om deze site bijna dagelijks up-to-date te houden.

Tot slot: het jaar loopt stilaan op haar einde. Dat betekent dat het moment om uw lidmaatschap te vernieuwen stilaan in zicht komt. Daarom nog even een korte opfrissing: als lid van Salsa! vzw ontvangt u driemaandelijks onze nieuwsbrieven, krijgt u de mogelijkheid tot het aankopen van onze eigen publicaties met een mooie korting, wordt u gratis toegelaten tot de activiteiten van de vriendenkring en wordt u per mail op de hoogte gehouden van komende activiteiten. Graag willen we u dan ook uitnodigen om zo snel mogelijk uw lidmaatschapsbijdrage voor 2020 over te schrijven. Het lidmaatschap is individueel en geldt enkel voor wie het lidgeld betaald is. Voor 2020 blijft de lidmaatschapsbijdrage ongewijzigd; ze bedraagt € 20 voor gewone leden en € 40 voor steunende leden. U kan het bedrag overschrijven op het rekeningnummer BE93 0682 4207 7267 van Salsa! vzw, met vermelding 'Lidgeld 2019', gevolgd door de naam en voornaam van het aangesloten lid. Vergeet ook niet bij uw overschrijving uw mailadres te vermelden, dit laat ons immers toe u snel en zonder kosten van al onze activiteiten op de hoogte brengen.

Hierbij wens ik jullie allen prettige feestdagen en een leuk jaareinde!

Michel De Witte
Voorzitter Salsa! vzw

COLOFON

Redactie | Gilbert Huybens, Gustaaf Janssens,
Valerie Vrancken (eindredactie)
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Michel De Witte,
Papenstraat 21, 3350 Neerlinter
Beeldmateriaal | Stadsarchief Leuven, Erfgoedplus,
Bibliothèque nationale de France, Fernand
Bertrand, Leon Van Buyten
Druk | Drukkerij De Bie, Duffel
Vormgeving | Atelier A - www.atelierannelies.be

PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

website | www.salsa-archief.be
e-mail | salsaarchief@gmail.com
adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Bestuursleden | Michel De Witte (voorzitter en
penningmeester), Hendrik Ollivier (secretaris),
Jules Audiens, Fernand Bertrand, Jaak Brepoels,
Koen Dobbelaere, Carine Vanderwegen, Valerie
Vrancken
Erevoorzitter | Gustaaf Janssens

Lid worden? U kan lid worden van SALSA! vzw door overschrijving van €20 (voor gewone leden) of €40 (voor steunende leden) op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijks nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/30 08 69 - Fax 016 23 40 06
archief@leuven.be
De leeszaal is open op dinsdag, woensdag en vrijdag van 9u tot 13u en op donderdag van 9u tot 19u.

ISSN: 2593-6212

Onze nieuwe publicaties in de kijker

Het voorbije jaar werkten de bestuursleden van Salsa! hard aan twee nieuwe publicaties, die we hieronder graag aan jullie voorstellen: *De bloednacht van 18 april 1902* en *Vensters op Leuven. Een geschiedenis*. Beide publicaties zijn vanaf dit najaar verkrijgbaar in het stadsarchief of per bestelling via onze website of ons mailadres.

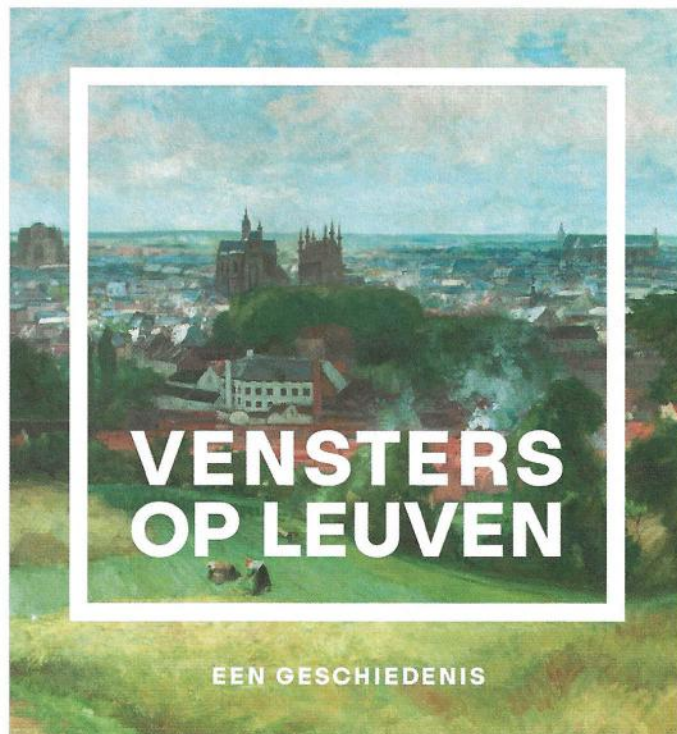
Vensters op Leuven. Een geschiedenis

Enkele jaren geleden stelden enkele bestuursleden van Salsa! vast dat er geen recente, laagdrempelige maar toch historisch verantwoorde algemene geschiedenis van Leuven bestond. Daarop vatten zij het plan op om een stadsgeschiedenis voor het grote publiek uit te geven. Het resultaat van dit project verschijnt midden december onder de titel *Vensters op Leuven. Een geschiedenis*. Aan de hand van 56 korte chronologische en thematische bijdragen ('vensters') nemen meer dan dertig auteurs de lezer mee op ontdekkingsstocht in het Leuvense verleden. Elk 'venster' beslaat een dubbele bladzijde en is fraai geïllustreerd met beeldmateriaal uit diverse bewaarinstellingen in de stad. *Vensters op Leuven* nodigt de lezer uit tot nieuwsgierigheid over hoe Leuvenaars in een ver verwijderd of in een meer nabij verleden met elkaar en met de tijdsomstandigheden zijn omgegaan. De stad en haar bevolking hebben 'gouden tijden', maar ook ellende en oorlog gekend. Van dat alles zijn tot op vandaag sporen aanwezig, zowel in de stedelijke ruimte als in het geheugen van haar inwoners. *Vensters op Leuven* hoort dan ook thuis in de boekenkast van elke Leuenaar en van iedereen die zich met de stad verbonden voelt!

Cahier 15. De bloednacht van 18 april 1902

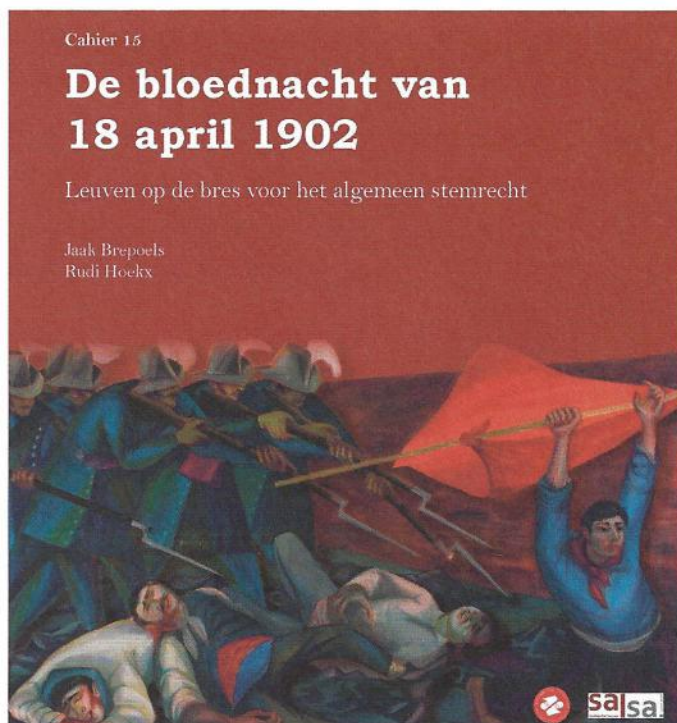
Op 16 november 2019 was het precies een eeuw geleden dat alle volwassen mannen volgens het principe 'één man, één stem' naar de stembus trokken. In de strijd voor dit algemeen mannenstembrecht speelde Leuven een dramatische rol. Bij een manifestatie voor dit stembrecht op 18 april 1902 vielen in de Leuvense straten namelijk zes doden en veertien gewonden door de kogels van de burgerwacht. Om die reden geeft Salsa! een cahier uit over deze zogenaamde 'bloednacht'. In het boek *Leve het Algemeen Stembrecht! Vive la Garde Civique!* uit 2002 keken een aantal historici terug op de woelige decennia die aan de invoering van het algemeen mannenstembrecht voorafgingen, onder wie de toenmalige stadsarchivaris Rudi Hoekx. Als een reporter bracht hij in zijn bijdrage verslag uit over de Leuvense stakingsbeweging, de manifestaties en meetings, tot en met de onverwachte escalatie en het dodelijk treffen van betogers en burgerwacht. Zijn diepgravend onderzoek op basis van onuitgegeven bronnenmateriaal heeft nog niets aan waarde ingeboet en wordt daarom opnieuw uitgegeven in dit cahier. Salsa!-bestuurslid en oud-schepen Jaak Brepoels schreef een in- en uitleidend hoofdstuk. Voor dit cahier werkte Salsa! samen het Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis en het Centrum voor Politicologie van de KU Leuven.

Beide publicaties worden in het stadsarchief te koop aangeboden of kunnen via de website van Salsa! (salsa-archief.be) of ons mailadres (salsaarchief@gmail.com) besteld worden.

Audiens J., Brepoels J., Carnier M., Janssens G., Ollivier H. en Vrancken V., *Vensters op Leuven. Een geschiedenis*, Leuven, 2019, 144 pp.

Prijs: €30 / €25 voor leden van Salsa! vzw (verkrijgbaar vanaf midden december 2019)

Brepoels J. en Hoekx R., *De bloednacht van 18 april 1902* (Cahiers Salsa! vzw, nr. 15), Leuven, 2019, 96 pp.

Prijs: €15 / €12 voor leden van Salsa! vzw (verkrijgbaar vanaf 15 november 2019)

Op bezoek in een middeleeuws bordeel in Leuven

Waar boden prostituees hun diensten aan in middeleeuws Leuven? We zoeken het even voor u uit, en bezoeken met een nieuwsgierige blik een bordeel.

Prostituees waren geen 'marginalen' in de middeleeuwen, zoals soms gedacht wordt, want ze bevonden zich in het hart van de stad. Verschillende bronnen in de archieven verschaften ons hierover informatie, zoals de rekeningen van de meier van Leuven die prostituees bestrafte, en zich nu in het Algemeen Rijksarchief te Brussel bevinden. Maar de bronnen bij uitstek zijn de Leuvense schepenregisters, die via het Itinera Nova-project ontsloten zijn. Daarin treffen we verschillende boedelinventarissen en huurcontracten van zogenaamde *stoven* aan, die ook bordelen konden huisvesten. Dankzij het speurderswerk van de vrijwilligers van het stadsarchief kwamen ze

aan het licht. Hier bekijken we even welke gegevens ze opleveren over de 'Leuvense stoven' in de middeleeuwen.

Waar kon je terecht?

Leuven kende twee rosse buurten. Ten eerste vond je *vrouwen van lichte levane*, zoals prostituees toen heetten, rond het huidige Ladeuzeplein. Daarnaast lag immers de oude, twaalfde-eeuwse stadsomwalling. Aan de buitenkant van die muur tippelden prostituees, zoals in de Ravenstraat en Vlamingenstraat. Toen de omwalling gebouwd werd, bevond de rosse buurt zich dus buiten de stad, maar na verloop van tijd raakte deze buitenwijk volgebouwd. Toch bleven de prostituees er klanten lokken. Ze bevonden zich dus voortaan in het midden van de stad en konden er relatief vrij hun gang gaan. Prostitutie was geen misdaad, maar wel een zonde. Het werd afgekeurd vanuit moreel oogpunt, maar strafbaar was het niet. Behalve als de

prostituees zich buiten de afgesproken zone begaven. Dan konden ze op een boete rekenen, die door de beul van de stad geïnd werd.

Ten tweede vond je in het noorden van Leuven enkele bordelen, langs de aanlegplaatsen op de Dijle, bij de abdij van Sint-Geertrui. De uitgeputte reiziger kon er bijvoorbeeld terecht in het pand 'De Roose' waar er gepast vermaak werd aangeboden. Ook vandaag nog zijn havenbuurten (of treinstations) een geliefkoosde plaats voor prostitutie – in Leuven daarentegen is de gentrificatie er nu doorgedrongen, en verdwenen de *quade herberghen*, zoals ze soms genoemd werden. Ook verder stroomopwaarts kwamen mannen aan hun trekken. In de Wieringstraat, dichtbij het paleis van de hertog van Brabant, lag namelijk een gerespecteerd bordeel. Maar ook de Halvestraat stond bekend om zijn seksueel vertier. Beide etablissementen waren aan de Dijle gelegen, want bordelen verbruikten veel water.

Hoe zag een bordeel er van binnen uit?

Bordelen waren bovenal badhuizen. De bezoeker betaalde er voor een duik in een badkuip, gevuld met heet water, want niet iedereen beschikte over de faciliteiten om zelf een verwarmd bad te nemen. Door middel van een buizenstelsel dat aan een kachel verbonden was, werd warme lucht door het gebouw vervoerd. Die kachel heette een *stoof*, en heeft zijn benaming aan het hele gebouw gegeven. Het heeft weinig te maken met de gekende 'Leuvense stoof' die in latere eeuwen huishoudens zou verwarmen, maar meer met een wijdverspreid soort gesloten haard die met tegels was afgewerkt. Zowat overal in Europa zijn deze kachels terug te vinden (*stew* in het Engels, *étuve* in het Frans), en werd 'stoof' als pars pro toto-benaming aan een soort van sauna-complex gegeven waar je met het gezin terecht kon voor een verkwikkend bad. Op sommige dagen konden mannen of vrouwen er afwisselend terecht, op andere dagen baadden koppels of gezinnen er gezamenlijk. Niet alle badhuizen lieten dus prostituees toe.

Het interieur van een bordeel in de vijftiende-eeuwse Nederlanden (Bibliothèque nationale de France, Arsenal, Ms-5196 réserve, fol. 372r)

Waar dat wél het geval was, hadden de verschillende ruimtes in het pand toepasselijke namen. In het bordeel in de Wieringstraat kon je bijvoorbeeld de kamers 'De Pauw', 'De Papegaai' of 'De Roos' boeken. Vogel- en bloemennamen waren erg populair voor kamers in dergelijke stoven, want ze stonden symbool voor de activiteiten die er plaatsvonden. De papegaai met zijn felle kleuren, of de pauw met zijn uitbundig verenkleed om vrouwtjes te lokken, waren populaire erotische metaforen. In het bordeel 'De Roose' was er een zogenaamde 'gevogelte kamer', die tot de verbeelding sprak. In de Wieringstraat bood de eigenaar zelfs een 'Hertogenkamer' aan, een luxueus vertrek met een fauteuil, drie bedden en twee afscheidingsschermen. Misschien gaf die kamer uit op het paleis van de hertogen van Brabant dat zich aan de andere kant van de Dijle bevond?

De meeste kamers bevatten trouwens meerdere bedden. Je trof ze zowel in gewone badhuizen als bordelen aan: kamers waarin gezinnen of verschillende koppels tezamen terecht konden voor een verpozing. Privacy was relatief in de middeleeuwen. Afscheidingen of gordijnen schermde je af, maar je begaf je met meerdere vrienden of familieleden naar hetzelfde vertrek. De iconografie spreekt boekdelen: koppels nemen in dezelfde ruimte een bad terwijl ze een maaltijd nuttigen. De tafel en het bed staan gedekt. Uit de inventarissen van bordelen uit de schepenregisters weten we dat de prenten aan de werkelijkheid beantwoorden. Het bordeel in de Wieringstraat telde in totaal 42 bedden, met op één kamer (de 'Vrouwenkamer') zelfs zes bedden.

Wie kwam er over de vloer?

Voor zover geweten is, konden in de bordelen enkel hetero's terecht, want homoseksualiteit was taboe. Er zijn wel verhalen bekend van vrouwen die zich in mannenkleden hulden, maar de zogenaamde 'Donkere Kamer' in het bordeel 'De Roose' was zeker geen *dark room*. Vrouwen van *lichte levende* trof je er wel aan. Sommigen hadden faam gemaakt, anderen wilden snel iets bijverdienen.

De helft van de Leuvense bordelen werd overigens uitgebaat door vrouwen, misschien 'prostituees op rust' die het gemaakt hadden? Sommige van die bordeelluitbaatsters waren zelfs eigenares, hetgeen op een

Detail met een bordeelscene uit een vijftiende-eeuwse uur- en kalenderwijzerplaat, één van de topstukken van Museum M. M. Leuven © www.lukasweb.be - Art in Flanders vzw, foto Dominique Provost

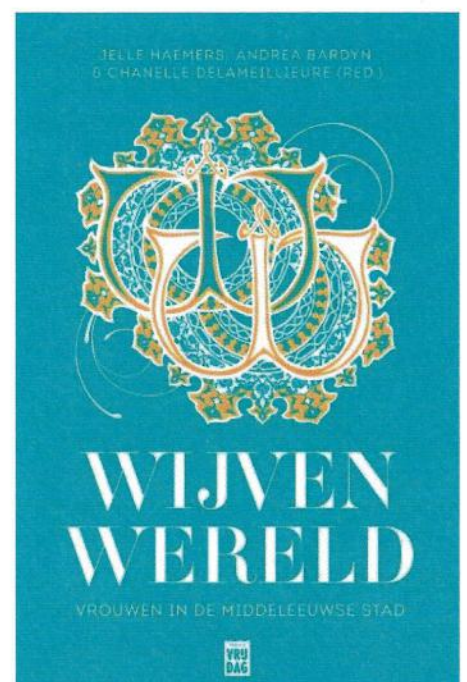
gefortuneerde positie wijst. Doorgaans waren badhuizen in het bezit van gegoede families. Zelfs Jan Ballinc, een priester van de Sint-Pieterskerk, bezat er één. In een huurcontract dat van zijn stove bewaard bleef, stond wel de clausule dat de uitbater geen 'oneerbare vrouwen' mocht ontvangen. Het was duidelijk enkel een badhuis.

Een andere eigenaar had minder scrupules. In een huurovereenkomst van zijn bordeel in de Halvestraat uit 1456 liet Jan Van Udekem optekenen dat hij het wekelijks kosteloos mocht bezoeken. Geen clausule dit keer dat er geen prostituees actief mochten zijn. Uit andere bronnen weten we overigens dat buurtbewoners klaagden over het losbandige gedrag van de bezoekers. Bovendien, zo stond in het contract, zou de uitbaatster (Margriete Scrijters) op de vier belangrijkste feestdagen de bezoekende eigenaar gratis een kan Rijnwijn aanbieden. Jan reserveerde zich dus het recht om er althans viermaal per jaar op gepaste wijze de feestdag te vieren. Maar uiteindelijk zou het bordeel zijn deuren moeten sluiten omdat het nachtlawaai en de overlast te groot was geworden. Op het einde van de vijftiende en het begin van de zestiende eeuw sloten overigens vele badhuizen hun deuren. Net als in vele Europese steden verdwenen de huizen van plezier in tijden van een nieuw moreel réveil en een opflakking van religieuze gevoelens, die onder meer

in het protestantisme zou uitmonden. In een 'deftige stad' hoorden dergelijke stoven niet meer thuis.

Was de Leuvense situatie uniek? Je kan het lezen in:

- Schoorens L. & Haemers J., *Vogelvrije vrouwen? Prostitutie in laatmiddeleeuws Brabant* (Claves Scabinorum, 11), Leuven, 2018.
- Haemers J., Bardyn A. & Delameillieure C. red., *Wijvenwereld. Vrouwen in de middeleeuwse stad*, Antwerpen, 2019.

Leon Van Buyten

80 jaar

In de tweede helft van de vorige eeuw ontstond in Leuven een vernieuwde belangstelling voor de geschiedschrijving van de Dijlestad. Jonge, gedreven universitaire en plaatselijke amateur-historici zochten naar mogelijkheden om hun onderzoeksresultaten te publiceren.

Het startschot werd in april 1961 gegeven met de (her)oprichting van een Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en Omgeving en de uitgave van een tijdschrift dat, althans de eerste drie jaren, viermaal per jaar verscheen en vanaf 1976 tot 2004 als jaarboek werd uitgegeven. Initiatiefnemers waren Raymond Van Uytven (1933-2018), Joseph de Kempeneer (1914-1994) en Leon Van Buyten.

Een tweede belangrijk initiatief ging uit van het voormalig stedelijk museum Vanderkelen-Mertens. Onder het dynamische beleid van Jan Crab (1921-2001), conservator van 1962 tot 1981, werd de instelling niet alleen gereorganiseerd en uitgebreid, maar moest een educatieve dienst, opgestart in maart 1972, de 'studerende jeugd' en het 'groot publiek' informeren over de kunstcollectie. Dat gebeurde via tentoonstellingen, geleide bezoeken, voordrachten en twee publicatiereeksen die tussen 1972 en 2009 parallel naast elkaar zijn verschenen: *Museumstrip*, waarin kunstwerken uit het museum werden toegelicht; en *Arca Lovaniensis*, waarin een brede waaier aan kunsthistorische onderwerpen door een resem specialisten werd behandeld. Bij die laatste onderneming, mee gestroomlijnd door René Depret (1914-2001), een man met 'veel relaties', omringde Jan Crab zich met een adviescommissie waarin onder meer Maurits Smeyers (1937-1999), Paul Victor Maes en Leon Van Buyten zetelden. Die laatste zou zich maximaal engageren als bestuurslid en als auteur. Zijn naam werd al gauw synoniem van werklust, betrouwbaarheid en degelijkheid.

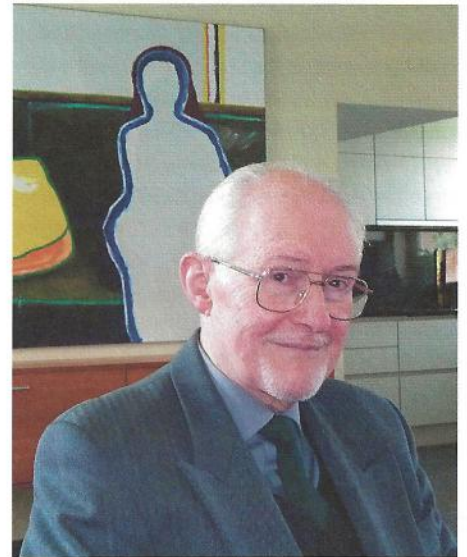
Geboren in Heverlee (°1939) beëindigde Leon Van Buyten in 1957 zijn klassieke humaniora aan het Koninklijk

Atheneum te Leuven. Daarna studeerde hij aan de KU Leuven, waar hij in 1961 met de verhandeling *De Leuvense stadsfinanciën in het midden van de XVIIIe eeuw (1740-1760)* het licentiaat in de Moderne Geschiedenis behaalde. In hetzelfde jaar werd hij geaggregeerde van het hoger secundair onderwijs, waarna een lesopdracht volgde aan het Onze-Lieve-Vrouwcollege te Boom (1961-1962). In 1962 verwierf hij het staatsdiploma archivaris-paleograaf aan het Algemeen Rijksarchief te Brussel, van 1962 tot 1965 was hij aspirant bij het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (NFWO) om vervolgens in 1965 als archivaris aan de slag te gaan in het Gentse Rijksarchief. Zijn onderzoek in het Leuvense stadsarchief resulteerde in 1970 in het doctoraat "*Verlichting en traditie. De Leuvense stadsfinanciën en hun economische grondslagen onder het Oostenrijks regiem (1713-1794)*". Het werd door de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten bekroond en in *Arca Lovaniensis*, delen 11 (1982) en 14 (1985), gepubliceerd. In 1973 huwde hij met Diane Servranckx, met wie hij een dochter heeft, Maryse.

Universitaire loopbaan

De universitaire carrière van Leon (Leo) Van Buyten startte in 1965 aan de Faculteit van Wijsbegeerte en Letteren, eerst als assistent van prof. dr. Jan Arthur Van Houtte (1913-2002), daarna als voltijds hoofddocent te Leuven en de KULAK te Kortrijk. Zijn voornaamste onderzoeksdomeinen betroffen de economische geschiedenis van België, Brabant en Leuven (vanaf de late middeleeuwen tot het midden van de negentiende eeuw), de archivaliek en de historische, maar vooral sociaal-economische verschijningsvormen van kunst in het verleden.

Die onderwerpen kwamen, naast de vakken heuristiek en statistiek voor historici, ruim aan bod in zijn onderwijsopdracht. Van de 201 licentiaatsverhandelingen en doctorale proefschriften die hij begeleidde, zijn er tientallen gewijd aan een welomlijnd aspect van het economische, historische

of artistieke verleden van Leuven. Gezien het belang van deze en van vele andere casestudies, bezorgde hij in 1980 een handige lijst met alle titels van licentiaatsverhandelingen (921) en doctoraatsproefschriften (67) aangeboden aan de Groep Moderne Geschiedenis (1934-1970) en het Departement Geschiedenis (1971-1979/80).

Tijdens zijn lange loopbaan (1965 – emeritaat 2004) vervulde hij jarenlang de functies van secretaris en voorzitter van de onderwijscommissie binnen het Departement Geschiedenis. Daarnaast ontwikkelde hij zijn organisatie- en schrijftalenten als lid van het wetenschappelijk comité van het museum (1962-1980), als voorzitter van de vzw Vrienden van de Leuvense Musea (1979-2009), als hoofdredacteur van *Museumstrip* en *Arca Lovaniensis* (1982-2009) en als redactiesecretaris van *De Brabantse Folklore*, later *De Brabantse Folklore en Geschiedenis, van de provincie Brabant (1984-1996)*.

De archivaris

Voor het stedelijk museum was Leon Van Buyten rechtstreeks betrokken bij de realisatie van twee omvangrijke inventarissen. De eerste, een ontsluiting van archieven, handschriften, oude drukken en prenten in het bezit van het museum, kwam in 1966 tot stand met de medewerking van Jan Crab en Maurits Smeyers. In de tweede, die in 1967 samen

met Jan Crab en Paul Victor Maes werd opgesteld, werd de rijke verzameling artisanale voorwerpen, waaronder brandglas, zegels, aardewerk, tin, zilver en munten ontsloten en aan de vergetelheid onttrokken.

Voor het stadsarchief, waar hij van 1970 tot 1980 officieel als adviseur fungeerde, bezorgde hij een goed gestructureerd archief- en collectieoverzicht van niet alleen de bestaande inventaris (1929-1938) – het titanenwerk van rijksarchivaris Joseph Cuvelier (1869-1947) – maar ook van de gemeentearchieven van Kessel-Lo en Wilsele, de particuliere archieven van schuttersgilden, parochies, caritatieve instellingen, verenigingen, families en de losse verzamelingen met foto's, portretten, drukwerk, kaarten en plannen.

Publicaties

Op wetenschappelijk vlak leverde Leon Van Buyten een 500-tal historische bijdragen, verspreid over boeken, tijdschriften, tentoonstellingscatalogi en biografische naslagwerken. Enkele titels met betrekking tot Leuven zijn een vermelding waard. Alleen al

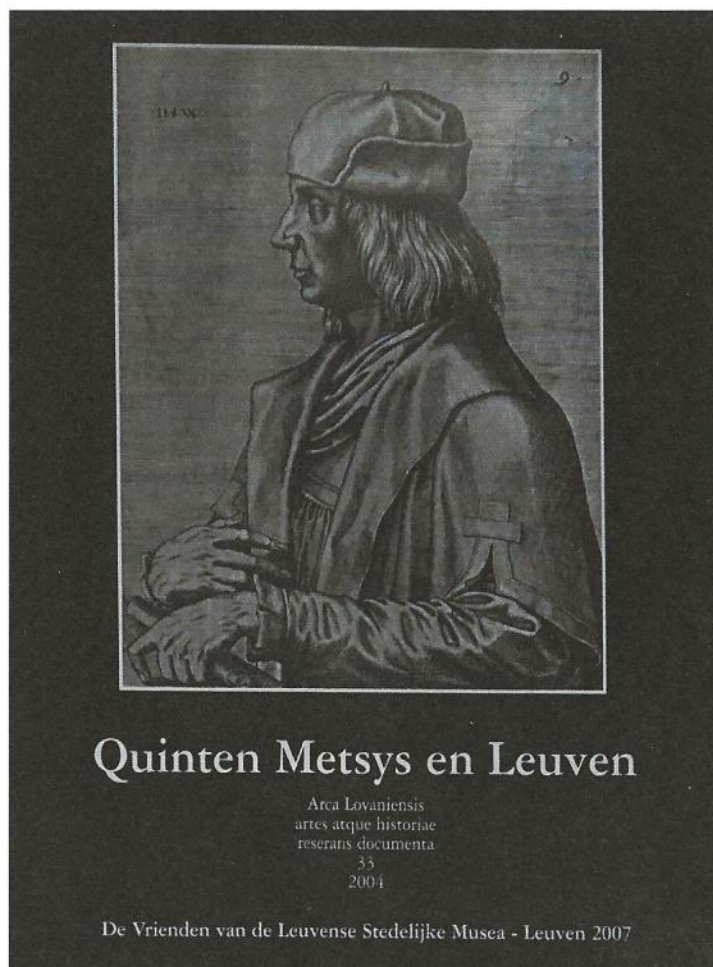
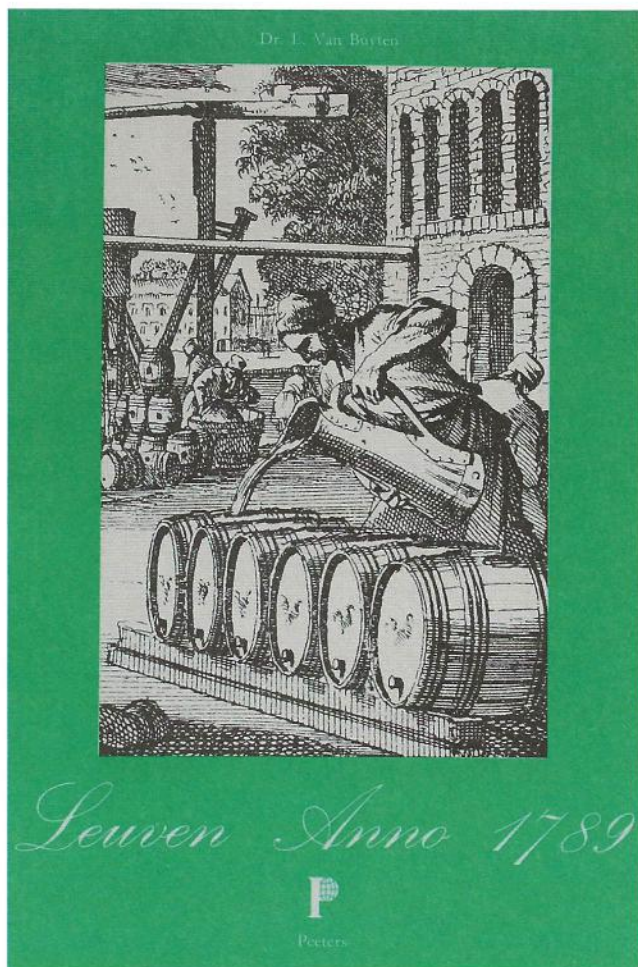
in het Boutsjaar (1975) verschenen breedvoerige studies over *De sociale situatie van de Leuvense familie Bouts*; *De Leuvense universiteitsmatrikels*; *De Leuvense stedelijke archiefbronnen betreffende de oude universiteit*; *Groei en stagnatie van de stad Leuven (ca. 890 - ca. 1750)*; *Openbare werken en urbanisatie te Leuven tijdens de tweede helft van de 18de eeuw*; en *Leuven een stad die groeit*.

In *Leuven anno 1600* (1979) maakte hij een eerste verkennende analyse van Hs. II 2123 in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, een vroeg zeventiende-eeuws handschrift met 185 kleurtekeningen van Leuven, dat in 2003 door Evert Cockx en ondergetekende integraal werd uitgegeven onder de titel *De Leuvense prentenatlas*. Daarna volgden *Leuven Anno 1789* (1989); *Quinten Metsys en Leuven* (2007); *De Edelheeres* (2009); *De pestepidemie van 1634-1636 te Leuven* (2016) en – niet te vergeten – de talrijke artikels voor *Museumstrip*. Voor het *Nationaal Biografisch Woordenboek* zette hij enkele verdienstelijke Leuvense kroniekschrijvers in de schijnwerper: Willem Leunckens (1700-1773), Michaël Pelckmans (1732-1808), Jan Baptist

Hous (1756-1830) en Jacques Benoît Lameere (1790-1863). Tevens vroeg hij aandacht voor het werk van lokale kunstenaars onder wie Piet Gilles (1908-1995), Maurice Haccuria (1919-1991), Theo Humblet (1919-2006), Marcel Cockx (1930-2007) en Julien Bal (1922-?).

Op zaterdag 6 november 2009 ontving Leon Van Buyten van het stadsbestuur de Medaille van Verdienste. Is de organisatie- en uitgeverij gelukkig, met een even grote passie legt hij zich nu al jaren toe op de studie van de filatelie¹ en ... de Franse literatuur.

¹ Filatelie is de liefhebberij voor het verzamelen van postzegels.

Uitgelicht: Foto in de kijker

Gustaaf Janssens

Foto's over het Leuvense straatbeeld in de periode vóór de brand van augustus 1914 kunnen heel wat aanknopingspunten voor verder onderzoek bieden. Dit is ook het geval bij de foto die in deze aflevering onder de aandacht wordt gebracht.

In 2012 schonk de heer Kees van der Sluijs (Sliedrecht, Nederland) een licht beschadigde, maar uiterst interessante prentbriefkaart aan het Leuvense stadsarchief. In de begeleidende brief van 26 augustus 2012 meldde hij dat de personen op de foto Johannes Bömers (1876-1936) en diens echtgenote Johanna Theodora Van der Linden (1879-1945) waren. Het jongetje met de fiets op de voorgrond was volgens hem waarschijnlijk hun zoon. De twee mannen, waarvan er één een fiets en een andere een motorfiets vasthoudt, waren wellicht bedrijfsmedewerkers. De kaart met nieuwjaarswensen op de adreszijde, was op 4 januari 1914 uit Leuven naar een zekere heer M. Renders in Helmond (Nederland) verstuurd.

Uit een dossier van de Leuvense vreemdelingenpolitie blijkt dat de Nederlandse rijwielhandelaar Johannes Bömers op 22 november 1913 samen met zijn echtgenote en hun zoon Antoine (*Helmond, 13 januari 1903) uit Sittard in Leuven arriveerde. Zij gingen in de Stationsstraat (nu Bondgenotenlaan) nr. 57 wonen. Het toenmalige nr. 57 komt

overeen met het wederopbouwpaand gelegen in de Bondgenotenlaan 37, waarin nu een 'Swarovski-winkel' gevestigd is.

Op de foto (*Fotoverzameling Stadsgezichten Leuven*, doos nr. 36), poseren Bömers en zijn echtgenote in hun beste kleren. Op het uitstalraam staat 'In den goedkoopste rijwielhandel Firma Bömers Hollandsch Magezijn' en 'Verzending naar alle werelddelen'. Over de hele breedte van het huis hangt een pancarte, met daarop 'Engelandia. Rijwielafabriek en gros en détail', de afbeelding van een fiets, 'Firma Bömers', de afbeelding van een auto en 'Rijwielen, motorrijwielen, automobielen en gros. Import Export'. In het uitstalraam staan drie fietsen vóór een 'gordijn' van fietsbanden.

Het huis Bömers is tijdens de brand van Leuven (25-26 augustus 1914) ten onder gegaan. Het vreemdelingendossier vermeldt dat de familie Bömers op 27 augustus 1914 naar Nederland is gevlucht. Zou het kunnen dat rijwielhandel Bömers omwille van de Duits klinkende naam het slachtoffer is geworden van Belgische agressie? Of heeft de vermelding 'Engelandia' op de pancarte de woede van de Duitse soldaten opgewekt? Wie zal het zeggen? Volgens het vreemdelingendossier zijn de heer en mevrouw Bömers en hun zoon Antoine op 26 juli 1920 ambtshalve uit het Leuvense bevolkingsregister geschrapt.

Boekvoorstelling

donderdag 12 december 2019 om 20 u

Gotische Zaal Stadhuis Leuven

Vensters op Leuven. Een geschiedenis

Het bestuur van 'Salsa! vzw', de vriendenkring van het Leuvense Stadsarchief, vatte het plan op om over Leuven een voor een breed publiek bestemde stadsgeschiedenis uit te geven. Het resultaat van dit project stellen we als *Vensters op Leuven. Een geschiedenis* graag aan u voor. Aan de hand van 56 korte bijdragen (vensters) nemen meer dan 30 auteurs de lezer mee op ontdekkingsstocht in het verleden van Leuven. Elk venster beslaat een dubbele bladzijde en is fraai geïllustreerd. Jules Audiens, Jaak Brepoels, Marc Carnier, Gustaaf Janssens, Hendrik Ollivier en Valerie Vrancken stonden in voor de afwerking.

De stad Leuven en haar bevolking hebben gouden tijden, maar ook ellende en oorlog gekend. Van dat alles zijn tot op vandaag zowel in de stedelijke ruimte als in het geheugen van haar bewoners sporen aanwezig. Wie deze sporen ontdekt en begrijpt, blijft niet staren op wat vroeger was, maar is in staat om toekomstgericht met het verleden om te gaan.

Het boek wordt te koop aangeboden aan €30 (leden van Salsa! betalen €25).

Uitnodiging

Het college van burgemeester en schepenen,
Salsa! - Vrienden van het Leuvense Stadsarchief vzw

De redactie van deze nieuwe uitgave van Salsa! stelt deze publicatie voor op donderdag 12 december om 20u. in de Gotische Zaal van het stadhuis van Leuven.

Schepen *Denise Vandevooort* leidt deze avond in. *Rebecca Gysen*, diensthoofd erfgoed en archief, licht de inbreng van de erfgoedcel en het stadsarchief toe. *Gustaaf Janssens*, erevoorzitter van Salsa!, zal het hebben over opzet en realisatie van de uitgave.

Omstreeks 21 u. volgt een receptie, aangeboden door het Leuvense stadsbestuur.